

особливо для молоді. Проте, якщо впроваджувати його в бібліотеці, слід пам'ятати про неможливість перебування в її приміщенні документів, не взятих на матеріальний облік, і подбати про розв'язання цього питання.

Подоланню кризи читання сприяють і електронні бібліотеки, створення яких, безперечно, є перспективним. На початку XXI століття компанія Google розпочала проект Google Books Search, у рамках якого здійснюється масштабне сканування книг. Сьогодні Інтернет-бібліотека Google – одна з найбільших у світі (налічує понад 7 млн книг, переважно англійською мовою, з пошуковими функціями, що є передовими в технологічному плані). Так, із 2005 р. відкрито доступ до мобільної версії сервісу для власників портативних пристроїв, мобільних телефонів, комунікаторів, кишенькових ПК тощо.

Не можна не згадати про ще кілька світових проектів, що є амбіційними і вдалими. Це європейська електронна бібліотека Europeana, яку створено під егідою Євросоюзу в 2008 р. за принципом розподіленого ресурсу з метою оцифрування культурного надбання Європи та із завданням у 2010 р. відкрити для користувачів безкоштовний доступ до 10 млн документів; «Всесвітня цифрова бібліотека» (World Digital Library), створена за принципом інтегрованого ресурсу з безкоштовним доступом до культурних надбань усіх країн та народів світу (до числа учасників проекту входить Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України, Наукова бібліотека Національного університету «Кієво-Могилянська академія», ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»). Проект НПБУ «Культура України» (<http://elib.nplu.org>), в основу якого покладено інтегрований принцип формування ресурсів і який орієнтовано на широке коло користувачів, ставить за мету реалізацію просвітницької (розповсюдження знань про культуру і мистецтво України), наукової (сприяння поглибленому вивченню предмета вченими і фахівцями у галузі суспільних та гуманітарних наук), довідкової (задоволення потреб в інформації з питань культури) функцій. Подальше просування цього проекту залежить від нас з вами, тому що саме ми можемо пред'явити розмаїття й багатство культури України всьому світу.

Наостанку хочу зазначити, що розв'язання проблеми читання передбачає довгострокову, цілеспрямовану роботу, за підтримки держави, багатьох соціальних інститутів, до яких належать і бібліотеки. Щоб досягти успіхів у її реалізації, треба бути готовими до реформ, що проводяться в нашій країні, підкріпляти свої аргументи цифрами, фактами, дослідженнями, спільними корпоративними проектами.

КОНФЕРЕНЦІЇ. СЕМІНАРИ. ЧИТАННЯ

*І. Шевченко, к. пед. н., доцент,
директор Інституту післядипломної освіти,
професор кафедри Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв,
президент Української бібліотечної асоціації,
заслужений працівник культури України*

БІБЛІОТЕКИ НИНИ – БІЛЬШЕ, НІЖ БІБЛІОТЕКИ

13–18 серпня 2011 р. у м. Сан-Хуан (Пуерто-Рико) проходили Міжнародний конгрес і 77-ма Генеральна конференція та Асамблея ІФЛА, що присвячувалися темі «Бібліотеки – більше, ніж бібліотеки: інтеграція, інновація та інформація для всіх». Українську бібліотечну асоціацію (УБА), як члена ІФЛА, на конгресі представляли президент УБА, директор Інституту післядипломної освіти НАКККіМ І. Шевченко та член УБА, завідувачка відділу обслуговування Херсонської обласної бібліотеки для дітей О. Разміровська.

Завдяки чітко розробленій програмі форуму учасники мали можливість детально обговорити актуальні для діяльності бібліотек світу проблеми, а саме: забезпечення населення планети якісним бібліотечно-інформаційним обслуговуванням; зміни в технологіях; зростання обсягів інформації та її необхідність для користувачів; вплив на бібліотечну професію нових форм використання та створення інформації.

Відкриваючи конференцію, президент ІФЛА Е. Тайс привітала учасників та зазначила, що в епоху

стрімкого зростання кількості інформації питання доступу до неї залишається актуальним. У своїй доповіді вона висловила думку, що «за всю історію надання інформації ніколи не було такої гострої потреби в бібліотеках, як сьогодні, завдяки тому, що вони надають доступ до знань та інформації. З одного боку, є глобальне зростання обсягів інформації, а з другого – багато хто відчуває гострий дефіцит у ній через безліч бар'єрів. ІФЛА і весь бібліотечний світ усвідомлюють, що безперешкодний доступ до інформації є важливою складовою політичної стабільності у світі, подолання кризи, зниження рівня бідності, кількості захворювань і покращання екологічної ситуації. За своєю суттю доступ до інформації забезпечує справедливе суспільство для всіх». Нагадавши вислів знаменитого натураліста Ч. Дарвіна про те, що виживають не найсильніші і не найрозумніші, а переважно ті, які краще пристосовуються до змін, Е. Тайс закликала колег адаптуватися в новому середовищі та ініціювати зміни, демократизувати інформацію так, як це вміють саме бібліотекарі.

У своїй доповіді президент ІФЛА прокоментувала глобальні кризові події, що відбулися з моменту останньої конференції. «Безумовно, економічна криза вплинула на наше життя в багатьох аспектах, – зазначила вона. – Як бібліотекарі, ми повинні тепер робити більше за менших можливостей. Нестабільність валют, зміни економічного статусу кількох розвинутих країн впливають на діяльність бібліотек. Доти, поки глобальна економічна ситуація не зміниться на краще, бібліотекарі мають шукати нові, альтернативні способи створення якісних служб, незважаючи на зменшення бюджету і зростання вартості послуг».

На пленарному засіданні основну доповідь зробив доктор Ф. Піко – один із визначних і шанованих діячів Пуерто-Рико, відомий гуманіст, священник, історик, який зробив значний внесок у порятунок і документування національної історичної спадщини, популяризацію літератури країни, а також у роботу з малозабезпеченими групами населення. Доповідь «Друге життя текстів: коли Інтернет-сайт стає раєм» Ф. Піко присвятив темі еволюції текстів та проблемам збереження їхнього змісту при оцифруванні, а також ролі бібліотек у цьому процесі.

Цікавою і корисною для українських учасників стала сесія, присвячена Програмі побудови потужних бібліотечних асоціацій (BSLA), адже УБА разом із п'ятьма національними бібліотечними асоціаціями інших країн отримала в 2010 р. грант ІФЛА за цією Програмою. Порівнюючи результати роботи УБА і здобутки зарубіжних колег, ми пересвідчилися, що реалізуємо цей проект успішно, маємо певні переваги і досягнення, а також накопичили досвід, яким можна поділитися. Було досягнуто домовленості щодо презентації представниками УБА результатів проектної роботи за Програмою BSLA на Конференції ІФЛА 2012 р. у Гельсінкі (Фінляндія).

У рамках Програми, з моменту її започаткування в 2010 р., пройшло багато семінарів і тренінгів; зростає кількість тренерів, модулів та навчальних матеріалів. Усі модулі Програми доступні для її членів на Електронній навчальній площадці ІФЛА, переклади матеріалів доповнюються в міру їх надходження. До участі у Програмі з 2011 р. долучилися Чилі та Аргентина.

Під час постер-сесії УБА представила презентацію, присвячену святкуванню Всеукраїнського дня бібліотек у новому форматі, з ілюстраціями та цікавими прикладами. Змістовні діалоги, корисні знайомства, перспективи можливої співпраці обговорювалися з колегами з Ізраїлю, Канади, Литви, Македонії, Сербії, США, Фінляндії.

Окремим великим заходом конференції стала виставка, на якій презентувались інформаційні продукти та послуги національних асоціацій, книговидавців. Тут також можна було дізнатися про нові сервіси та започаткувати партнерські стосунки.

Значний інтерес учасників бібліотечного форуму викликала інформація стосовно співпраці ІФЛА з ЮНЕСКО, що здійснюється за кількома напрямками:

- збереження міжнародної документальної спадщини у рамках програми «Пам'ять світу» (ця ініціатива має на меті забезпечити визнання документальної

спадщини, що має міжнародне, національне та регіональне значення, ведення її реєстру та присудження спеціального знака з метою ідентифікації пам'яток. Станом на 2010 р. Україна не мала національного реєстру документальної спадщини);

- надання доступу до багатомовного і мультикультурного контенту за допомогою Світової цифрової бібліотеки, спільного проекту ЮНЕСКО та Бібліотеки Конгресу США (цю ініціативу підтримують і бібліотеки України, зокрема, НПБУ створює електронну бібліотеку «Культура України», що є складовою Національної електронної бібліотеки. Метою є інтеграція культури України в європейський і світовий інформаційний простір, зміцнення культурних зв'язків та формування позитивного іміджу країни у світі);

- просування медійної й інформаційної грамотності, принципів відкритого доступу до інформації;

- реалізація рішень Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (WSIS).

Усі ці напрями співпраці ІФЛА та ЮНЕСКО передбачається підтримувати та розвивати. Так, у вересні 2012 р. планується проведення Міжнародної конференції з цифрового збереження друкованих документів. Цей захід покликаний привернути увагу до зазначеного питання, а також до проблеми розроблення стратегій з оцифрування у світі.

ЮНЕСКО також співпрацює із Секцією з інформаційної грамотності ІФЛА, розробляються критерії медійної та інформаційної грамотності. Про це співробітництво, а також про конференцію, присвячену електронним книгам, розповів у своєму інтерв'ю бюлетеню «ІФЛА експрес» Я. Карклінс – помічник Генерального директора з комунікацій та інформації ЮНЕСКО (<http://express.ifla.org/node/5117>).

Цікавою була доповідь професора Д. Ло «Бібліотекарі майбутнього», який розпочав свій виступ із цитати знаменитого письменника А. де Сент-Екзюпері: «Що стосується майбутнього, то нашим завданням повинно бути не його передбачення, а його здійснення». Доповідач мав на увазі те, що бібліотекарі мають працювати на перспективу, не говорити про майбутнє, а наближати його своїми зусиллями, свідомо і професійно сприймати зміни та пропонувати користувачам такі послуги, що викличуть їх здивування, будуть неочікувано новими, корисними й приємними. Бібліотекарі майбутнього, на думку Д. Ло, повинні бути схожими на Джеймса Бонда – одночасно чарівними, досвідченими і надійними, вміти використовувати цифрові технології при збиранні та опрацюванні фактів. Важливо, щоб вони були завжди попереду представників інших професій, активно демонстрували лідерство, прагнули до впровадження змін. А ще були провокаторами та аналітиками, здатними до партнерства і роботи в команді, фахівцями, які проводять дослідження нової якості й активно борються за інформаційну свободу.

На засіданні секції публічних бібліотек йшлося про необхідність зробити пріоритетом інтереси користувача, таким чином підтверджуючи правильну орієнтацію на «читачецентризм», визначену «Стратегією УБА». При цьому наголошувалося на тому, що доцільно залучати користувачів до роз-

робки планів розвитку бібліотек, а бібліотекам – дослуховуватися до їхніх пропозицій. Таке планування може стосуватися змін простору бібліотеки, її ресурсів, послуг і т. ін. Для цього бібліотекарям потрібна сміливість, адже реальний «читачецентризм», як виявляється, справа не така проста, і для повного його розуміння вітчизняним фахівцям слід вчитися.

Питання електронних книг та їх впливу на майбутній розвиток бібліотек також було в центрі уваги учасників конференції. Йому присвячувалися окремі засідання, під час яких у дискусіях розглядалися моделі відповідного абонементу, що розробляються експертами в галузі електронних книг.

Учасники форуму з нетерпінням чекали оголошення переможців премії «Доступ до навчання», ініційованої, як відомо, Фондацією Білла та Мелінди Гейтс. Щороку ця відзнака вручається публічним бібліотекам і подібним установам за межами США за інноваційний підхід до надання населенню вільного доступу до інформації та Інтернету. Переможці отримують 1 млн доларів США. Лауреатом 2011 р. стала Інформаційна мережа (ALIN), що забезпечує доступ до знань та інформації за допомогою інноваційних засобів населенню важкодоступних районів у Кенії, Уганді й Танзанії. Компанія «Майкрософт» для допомоги центрам з обслуговування користувачів надає програмне забезпечення та навчальні матеріали на суму понад 270 тис. доларів США.

Центри ALIN орієнтовано на надання сільськогосподарської інформації, оскільки мешканці цих територій мають невеликі фермерські господарства і потребують практичної інформації в питаннях боротьби з посухою, шкідниками рослин, пошуку ринків для продажу своєї продукції. Вони також опікуються питаннями охорони здоров'я, способами підвищення рівня життя, адміністративними проблемами, зокрема звільнення від податків. «Усі спеціалісти в галузі знань та інформації можуть взяти за зразок цю інноваційну модель надання цільової й адаптованої до потреб користувача інформації», – заявила на церемонії вручення премії директор Глобальної бібліотечної ініціативи Фонду Білла та Мелінди Гейтс Д. Якобс.

У 2011–2012 рр., як зазначила у своїй звітній доповіді генеральний секретар ІФЛА Дж. Ніклсон, Федерація окреслила для себе п'ять ключових напрямів діяльності:

- оцифрування бібліотечних фондів і колекцій;
- посилення присутності ІФЛА у країнах та регіонах;
- адвокаційні акції та кампанії;
- збереження культурної спадщини;
- підтримка полікультурних проектів і розвиток мов.

Національні бібліотечні асоціації в різних країнах, особливо ті з них, що є членами ІФЛА, мають вибудовувати свою діяльність з урахуванням цих пріоритетних напрямів, планувати та реалізувати національні й міжнародні проекти, інформувати про них світове бібліотечне співтовариство. У 2012 р. ІФЛА реалізовуватиме програми розвитку членства та

BSLA, підтримки студентів і випускників бібліотечних шкіл, забезпечення відкритого доступу до інформації як невід'ємного права людини.

Хотілося б окремо наголосити на тому, що ІФЛА, прагнучи до розвитку членства, посилення впливу та підтримки організаційного розвитку, використовує сучасні тенденції в галузі комунікацій. Уся інформація про діяльність відображається на сайті ІФЛА. Його дизайн і контент постійно оновлюються; заохочується застосування нових форм поширення новин, використання таких соціальних мережевих сервісів, як блоги, Twitter, Facebook, LinkedIn тощо. Для стимулювання цього процесу засновано премію «Кращий спеціаліст з поширення інформації ІФЛА». Вона може бути присуджена будь-якому члену Федерації, котрий має безпосередній стосунок до її конкретних структурних одиниць. Можливо, варто започаткувати щось аналогічне й в УБА.

І ще одне цікаве та абсолютно нове для нас явище – антиконференція. Цей термін застосовується тоді, коли організатори намагаються уникнути типових штамтів проведення конференцій – таких, як реєстраційні внески, презентації і принцип організації «зверху до низу». В бюлетені конференції «ІФЛА експрес» наведено приклади таких антиконференцій, проведення яких передбачено планами роботи в 2011–2012 рр. Це LibraryCamp Australia, який проходив у вересні 2011 р. в Австралії, в місті Перт, та IFLAcamp, що має відбутися 9–10 серпня 2012 р. у фінському місті Хамеєнлінна.

Докладніше про феномен антиконференції можна дізнатися з праці Kathryn Greenhill & Constance Wiebrands' The unconference: a new model for better professional communication, де наведено способи та методи організації антиконференцій, пов'язані з цим проблеми, а також відгуки учасників. Автори пропонують неформальні форми засідань, програма яких визначається самими учасниками, в інтерактивному режимі, з використанням нових веб-технологій.

Тих, що матимуть ідеї стосовно використання такого формату проведення професійного спілкування, після ознайомлення з методикою щодо організації цього в УБА, запрошуємо до дії!

Хотілося б зазначити, що участь представників України у конференції ІФЛА стала можливою завдяки програмі «Бібліоміст», а також засновникам спеціальної премії на вшанування пам'яті виконавчого директора Бібліотечної асоціації Великої Британії Боба МакКі, наданої саме молодому бібліотекарею з України.

Наступна, 78-ма Генеральна конференція і Асамблея ІФЛА відбудеться в серпні 2012 р. у Гельсінкі. УБА планує розгорнути ініціативи щодо забезпечення участі більш широкого кола членів асоціації у конференції. Отже, слідкуйте за інформацією на сайті: www.ula.org.ua